

Duge majsko junske noći uz crne kare i hladne obloge nad udžbenicima pred ispit. Kod onih koji ne proodeju dovoljno noći i ne popiju dovoljno kafe, slučaj se ponavlja u septembru ili januaru.

Indeks, Lola, Lazarević, čajanke, drugarske večeri, uz pioče, loše i dobre orkestre, pušorke-stre ili radio.

Svetска politika i kultura u umerenim dozama posete doručka — uglavnom sa izvora dnevnih štampe.

S vremenom na vreme malo plamenu u vidu žutih diskusija o ključnim problemima buduće profesije: što više godina, manje žuci i manje diskusija. Sto više godina, više ulara, stranji i uženjivo oko vrata: žena, deca, kuća, pare, treba od nečega živeti, a oni ovde ostanem dobici stan, a oni tamo nisu voleni nesto novo: Jes' da je lepo, ali je zato nesigurno. Eto sada sam zaboravio skoro sasvim onaj size za roman, a bio je strasan, kafkianski. Kako da ne zaboravim kad svakog dan po tri sljajne uredniku o stanju cene na gradskoj tržnici.

Praktičari — još i prilično dobro.

Ako ne propadnu na prve dve godine studija, obično završe i u izgradnju. Gradjevinici, lekari, arhitekte, tehnolozi, mašinci, pravnici, gimnaziski profesori, sve to uglavnom počne da radi svoj posao, ukoliko se, snova mnogo kraljatih pa okresnih nikada nije ni bilo, njihova novatorstva i uspesi na poslu zavisiće, nažlost, najčešće od stepene njihovog karijerizma ili onog njihove zene. Njihova lična opština kultura jedva da će zasluzivati da se tako nazove. Dakle ispod evropskog proske, nažlost. Osobito obaveštenost o umetnosti, ako nije naopaka i pogrešna kao ona o filmu (Brižita) ili slikarstvu (množe nešto kao Lubarda), silovito stremi ka nuli.

Sve skoro kao i nekada.

Naravno da se krenulo na bojje, da su za ciklus predavanja o velikim ljetnostima u svetskoj literaturi sve karte rasprodane, uglavnom moj generaciji. Svoj oči od nas obično zna više od svoga i maje. Cak i ako su professe nasledjene.

Ali ne zna dovoljno. Biti manje loš od nekoga, ne znači već biti dobar.

U jeftinim porocima se ne gubimo. Nema medju mladima tečuravim što maliganima tešte tugu. Nema ni tuge. Pijanci se mogu naći medju ponesenim po upuštenim intelektualcima, onima što su krenuli dijagonalno, a izdale ih njihove unutrašnje snage.

Moral na prilično zavidnoj, magladjanjski besprekornoj visini; kao da ga bebe i usedelice kroje. Ljubav takodje retko kraljata, ponesena, slega i luda. Ljubav proračuna, taktičarska, ja tebi, ti meni. A ako ne možeš sa nekom boljom, da te izdržava, onda bi se sa sebi ravnom da se oženiš. Lekar sa lekarom, pravnik s ekonomistkinjom, pozorišni kritičar s balerinom, omladinski rukovodilac s vrsnom aktivistkinjom... Miraz više ne daju roditelji, sada ga moraš skuckavati sama, u vidu stana, kola ili vespe za koje se treba udati.

A skoro svi ipak ostali suštinom poetski romantičari, male lirske devojčice u toljkoj meri da je prostro dirljivo.

Kulturo-umetnička društva po gradovima — najčešće skupovi antifelata, diletanata i unesrećitelja umetnosti. Igraju se „Djido“ i „Dva cvančika“, Beken izmrcvaren režijom i dokusuren glumom, ili smesno nesmešna varijacija genija lokalnog značaja na temu Zajednički stan. Igraju se narodne igre u nošnjama po zajmljenim iz Žarkova ili De Faljina „Igra vatre“ uz raštimovani klavir.

Ako je tavorenje ovakvih društava proticanje tih vode, onda se sigurno može tvrditi da u ovom slučaju tihova voda brez reoni. Glas mladih, ima nažlost dosta mladih u tim društvinama, pre vremena ostareo, omiljateo i spoljni za sponja i reumačizam.

Malih ili velikih, zanesenih, sajarskih grupa ili družina koje bi čvrstale po glavi. Javnost ili na nju izlile svoj hladan tun, ne-ma pa nema, magliko za javnost deklarativno izvikivala da su joj potrebne. Tu i tamo anemični i samo zbog avitaminoze prele-

ni pokušaji, bez jakе volje i, što je vaznije, bez jako zasukanih rukava.

Ajava moje generacije u umetnosti: plati kotac kao što ti je otac.

U literaturi, naprimer, čini se da svaka procitana knjiga za našeg mudrog (a i starog) pišca predstavlja novi granicni kamen: „I samo dotle, do tog kamena, nogom ce, stupi muozza...“. Daje dinutni, oni kažu da se ne usuđuju. Ili možda njihova imaginacija ne može dalje domasti.

Ma koliko na prvi pogled nijelo stvaralstvo izgledalo raznolik — svi su skoro kao zacarani, na istoj platformi. Niko da se jakom individualnošću vine uvis i bar ustran.

Vajarstvo i muzika — ipak se kreće. Raznovrsni tokovi i svezna strujanja, niz, ne predugačak, nedardanjivi ali prisutni taleni. Svaki se mladić uputio svojim putem, ne prepisuje tude zadatku.

Glumci — mladi se ne snalaže. Tesko dobijaju svoj glas. Bajm se da i kada bi mogli ne bi znali što će da viknu. Sve mi se čini: isto sto i star pre njih, i bar da je isto. Ako uspeju da zaigraju na sceni — tu su stari reditejci da ih usmre utabanim stazama, tu stari kritičari da ih izmere oronulim aršinima, na Akademiju učini stari protesori. Ako im pustite na volju — da mladi glume i reziraju i odaberu tekst onda mlađačka lutnja guske kroz maglu.

Zatim pozorišna kritika: ona iskusna i opterećena erudicijom, zari i pali, traku svoje pisace mašine krviju pokosenih ambicija (ali i vrednosti) natpara, drzi istinu ugled i autoritet na visini, ali retko kujem pozorišnom radniku da pomogne.

Pored nje samovoljno egzistira decaci (ali ti svojim liceno preopterećeni decaci) kojima se samo pribinilo da bi i tim poslom (pored još trideset devet zaduzenja) mogli da se save. I oni se, nesprenni, bave. Zorajuju jabuke i kruske, i dobro bi bilo da im je to jedina greška. Uostalom, mladi su, pustimo ih da se vezuju i praktično nam deonstrijiraju poslovnicu da se niko naučen nije rodio.

Film — neovoljam i kod nas se sluti. Led je krenuo, gospodo porotnici. Bar tako se čini. Čini se još da i tu treba samo cela jedna ekipa da zasedne i, strpavši glavu u dlanove, za časak slemo zaboravi, sve tradicije i hoja lero: samo da se intenzivno i direktno koncentriše na novo, makan i po svaku cenu, i novo će biti napravljeno. To u filmu izgleda naročito lako, kao da se samo nudi, jedino ga treba uzbrati.

Slikarstvo: dobro. Žilavo, na vinski svih svetskih kriterijuma. Načelo mladi donose novine. Makliko se uzajamno ogovarali i sitnotaleški klevetali kao efte najuge duha, oni prave dobre slike koje im nažlost retko kopaju. (Treba se, pošto moj, zakliti afirmisanim imenima).

Kad pokušam da se za trenutak od nje odvojam i razgledam je iz daljine, čini se da mi je generacija ostarela, takoreći zbabala se pre vremena, (poneki od njih čak ni ovakav glagol „zbabati se“ ne mogu da prave u pisanim tekstu.)

Konfor i konformizam zapalili joj se u glavama, više nego što ona želi i priznaje. Ako joj to, zabrinut, naglas ili na papiru kažeš, odmah se kao prethodnica nadju vispreni studenti geografije nažljani anonimnošću, ili još mlekom umazano pionirice što misle isto kao redakcije njihovih školskih novina, nadju se da te grilate učutkav oporanim frizama.

Premalo smo neočekivani, mlađi, prolečni, nema medju nama u dovoljnom broju kon-tiki lutaliča, imamo već i zabrinjavajućih i čapljinovskih dobrćina, i...

Kada bili samo mogao, rado bih malo istresao od prasiće i prolutirao svoju generaciju. Pitao je: Quo vadis, zar samo za tri prsta ispred roditelja?

Zar nisi još mlada, na još tako dugu, zagledaj u svoje dubine, hlorofilne, prohладne i sveže, dok još ne opuste, iz njih nam svima na svojim mladim dugim rukama donesi novih bijaka i plodova, i generaciju!

Najzad.
Pa svoji smo.

Ljuba STANIC

PISMA IZ FRANCUSKE (X)

Uz izložbu „Slikari sveta“ iako nijihov pseudoklasistički stil mirzim iz dna duse. Umjetnici su ugađavajući uvezeni predložene riječi. Nije im ni trebalo. Savatili su (vecuna) mladost kroz njenu najintenzivniju afirmaciju — eroticnost, ili okretnuto, eroticnost kroz njen jedini smisao o pravdanju — mladost. Istovremeno dođe André Breton, desetak minuta hoda dalje, u Galeriji Daniel Cordier stavlja u pogon čitavu masineriju, sprave za uživanje, magnetofonske vrpce, okomito postavljene krevete i sl. da bi dokazao da je „erotizam jedina umjetnost dostojna čovjeka“. Slikari-svjedoci su stvorili iskrivljene, car cula obracajuće izravnu izvoru. Tek zatim se uključuju pitanja odnosa vremena i izazivajućeg, pitanje društvenog značenja današnjeg lika mladosti, socijaloko.

Gracie i Amori 1960

Današnji tip ljepote djevojčike — mlade zene (razlike su potpuno izbljedile) je prvo vrelo nadahnuta. Likovna umjetnost nam je ustalom bila dužna tu umjetničku transpoziciju dobro: nam poznatog lika s pariskih bulevara (u blizini ili daljin varijantama) s ulica bilo kojeg drugog grada Europe. Do sada smo ga nazirjeli ponekad tek na filmu platinu; ovđe, u Muzeju Galliera, sam končano dozivio izložbeni iskriveno izražen ljestvu (odate i tolika intimnost u dodiru s platinama) čije su (neke, samo neke) crte ozivljene kroz Juliette Maynel u Chabrolovim „Rodjacima“ ili Pascale Petit u Carnetovim „Varalicačama“, a čije je najpoetičniji, najintegraniji izraz na ekranu Jean Seberg u „Skoru bez daha“ („A bout du souffle“) filmu Jean-Luc Godard-a koji se pojavitio na Champs Elysées skoro istovremeno sa izložbom Slikara-svjedoka, Ukratko, stvorene koje se iznenada našlo slobodno, sasvim slobodno, na asfaltu, nepokareno moralom roditelja koji je ostanao negdje daleko iza nebuloznim domenama teorije, čije se forme po nekoj čudnoj sklonosti prirede razigravaju u razinama doživljene slobode, i ta sloboda, ta sloboda stoji nosi odgovornost pred sobom, koju treba potpuno, intenzivno osjetiti, koja daje da se jednakim gladom mlade životinje upija sva radost krv, sva divljanja, rima i ljubavi i da se upinja na stranicu Faulknera, Saint-Exupéryja, Camusa. Je li to opet privid ili posljedica približavanja, ta ljepota dobija neke dječacke crte, a osnov je i diskretiju i naglašeniju draž. Pred na-

Radosť a lásky 1960

Prva se senzacija opire kritičnosti. Kao što je zaljubljenost u biti antikritična. Pojmovi „apstrakcija, figuracija, tehnika, stil“ odgurnuti su, zastrti čistom, izravnom radosti, utiskom koji odjebi svrštanju u sisteme, traži da bude u sam svrhu, da zanijeće ono „umjetno“ u svom izvoru. Doživeo sam čudan fenomen da sam načas gledao sa zadovoljstvom i Fujitino, „Krištenje“ i Inooovo „Proljeće života“

michel rodde mladi i djevojka sami

ma je, jasno, sinteza elemenata razasutih u bezbrojnom i veru po individualnostima.

Na raspon se proteže od graciozne ležernosti „Starlet“ Louis Bertinomme-Saint-Andrea i „Osade zivota“ Maria Veresa do samioze senzualnosti i misaonosti Brayerove „djekočke“ „U Saint-Germain-des-Pres“ ili slatutica „Gitar“ Andre Homborga.

A unutar se rasokos osmaka u poljeku „Na suncu Marsella“ Pierre Ambrogianija supotpunjava vibranta, do ruba napinuća vitanoču statičnost „bijesu“ Andre Boreaux Le Recna vrhu se načini sjaj pomalo dječackog i opet intenzivno zenskog tijela „Mlade zene u svjetlosti“ Jeanne Commere (možda najlepse platno izložbe) i suncan, potpuno prepravljenu svjetlosti „Svijetlo“ mladosti“ Antonina Mayoja. Onda izdužena tijela kupačica „Baza“ Pierre Le Longa, „Igra na zraku“ Mac Avoya... „stridomimo“ i „mladost“ Luisa Diderona, najzanimljivijemu pastičnom eksponatu poređ smione „Radoši života“ Georges Odouta, umjetnika koji se usudio prenijeti u kamen ritam, zamah i napeustljuvavi, ustalom, prekrasna tema za kiparsko dijete.

I sad o parovima. Samoča, izoliranost izložba iz njinovih prikaza, život koji se kreće sav, iskujući u reakciji između ova poja, osjećaj da je za citavu ječan mladost ljubav jedini izazivajući apsurdnost današnjeg svijeta. Od aspekta zaujimanja kojeg je domirao u tretirajućem aktova prelazimo na aspekt promatracija koji sasjedici ali postavljeni maši po daju može unvatu sliku aktera u cijelinu, odreduj i njeni onoće prema svijetu okoline. A taj svijet je ocito bezicuan, zburjen, zatamnjivan, draperija se, kao i u aktovima namjerno ignorira, napačuje, oči se upola zatvaraju pred necim što se ne želi vidjeti i čije se prisustvo osjeća. Ta je počta izrazita u prekrasnom platinu Michela Roddea „Mladici i djevojka sami“ koji doseže visoku dramatičnost (povrne li prljedje kritičara „Arts-a“ Raymond Charmeta o konfuznosti pozadine), u „Cekanju“ Jean-Pierre Alauxa, dvoja izgubljena kola u nikavkom paysagen (stabilno u pozadini ima funkciju naglašavanja, nizeg i u Godotovo stanju u Atejeu 212), u frenetičnosti samouapanja „Zaljubljenici“ Yvette Alde, u „Zajubljenima u kafan“ Simon Simon-Augusta. I onda glazba. Ista sfera jakih emocija. Isti svijet za individualno oblikovanje. Usta pretekst za raspravljeno pokreta, za ritmičke kompozicije. Ne mogu reci da je u svim (vrlo brojnim) eksponatima na glazbene teme predjen nivo dokumenta, čak ako i ne tražimo vizuelnu transpoziciju života zvukova kroz boje i plohe, već se zadovoljimo vanjskim aspektom, prizorom. Dakle su Bracqueov „Gitarista“, „Violina“ Pablo Picasso, „Violina“ Juan Grisa. Uspjeli su intimni, „introvertirni“ prizori, fina zanesenost Homborgove „Gitar“ i suptilni „Trio“ Luciena Fontanarose. Prizori „ekstrovertnosti“, plesne kompozicije kao simbolika dinamične biti mladosti mnogo su pretenciozni. Naivni „Provansalski ples“ Maurice Savina, zanimljiva, iako problematična kompozicija Luciene Ruolle, „Ples u proljeće“, lijepa anegdota u presjeku P. L. Poireta „Saint-Germain-des-Pres“ stop-prijestnost kretanja i kolorističkih varijacija Camilla Milairea po budujući interes, ali likovna poema jedna od najračajnih senzacija koje nose mladost načeg vremena, ostaje u kraju priježljivanja.

svjetlost

Fenomen svjetla je izgleda u najuzemiji dodiru sa pojmom mladosti. Bar sudeći po ovoj izložbi. Od upada svjetla na crvatu oblike (recimo Rembrantski način) do potpunog rastvaranja tih oblika po svjetlu, čitava gama svjetlosnih intenziteta se prelijevaju po, u, kroz tijela, ozivljavajući ustrepačlosti, dodi-rujući smisao siroke, mitske mladosti, sunca koje se iznova radja, heliackih kultova i Atisovih preporoda. I stvarajući iluziju traj-

Svjetlo obasjava izvani likove Poireta, Carzoua, Carthelina, Louisa Toffola, već simplificira volumen Le Peçovog akta i Lambertova „Siciljanac“, totalno zahtavlja, dominira prizorom Eveneve „Svetlosti ljeta“, pomalo već penetrira u oblike „Mlade žene“ Commérea da potpuno prožene Lelongove kupacice, da osvijeti i iznutra, eterificira akt Maya.

Odmah uz ovo: od boja dominiraju narančasta sa raznim varijantama pozlate. Možda dvostruko ko značenje; i ton koji dominira u svijetu, u svijesti i podsvijesti mladosti, i možda je takav „kolor“ impresije koju mladost ostavlja na „druge“. Podsigurna na Hemingwayev opis senzacija užarenih, marancastih tonova koje Robert Jordan doživljava u ljubavi s Marijom, na njenoj osjećanju zlata na trepavicom. Uostalom, sve je to vrlo slabo adaptabilno za pero. Ništa ne mogu dodati riječima Francois Nourissiera: „... I zavidim slikaru što za raspravljanje s tom riječju (mladost, op. P. S.) raspolaže oružjem mnogo sigurnijim od mojeg. Piše se kao što se razumije, kao što se sanja, kao što se zamisli. Ali čini mi se da se može slikati onako kao što se voli, točno kao što se voli... Da, predmet snova.“

Izraz

Okupljeni na jedinstvenosti teme a ne na srodnosti izraza, Slikari svjedoci svoga vremena predstavljaju likovno heterogeni grupu. Očitovanje divergentnih umjetničkih streljenja oko istog predmeta stvara — makedar i na uštr fisionomije izložbe — mogućnost komparativne analize, koju prisustwo imena Dalia, Carzoua, Mac Avoya, Cocteaua, i širina konceptualnosti animatore Jean-a Cassoua iznosi u dimenziju jednog salona na širi plan. Osvrnući se na proglogodisnji salon Slobodne umjetnosti konstatirao sam skoro potpuno otustvuo konstruktivizma, t. j. geometrijske apstrakcije. Ovdje je otustvuo potpuno. Niti jedno jedino platno. Konstruktivizam postaje sve rjeđi, kako u salonom, tako i u izložbi malih galerije rue de Seine i rue Bonaparte. A nefiguracija općenito, brojčano malobrojna, dala je dvije vrlo privlačne likovne poeme mladosti. Lirska je apstrakcija Vincenta Guignebarta dozivljava kroz ritam centrifugalnih strujenja, intenziviranjem ritmom suprostavljenih kolorističkih elemenata, blještavim konfliktom žutog s modrim, a „Kretanje uspona“ Rogera Lensa prenosi isto tendiranje u vertikalnu, u vrtoglavičnu višeaspektno vidjenih usponu, steničnu, udizanju.

Figuracija se siri u lepezi od klasicizma do platna gdje od realnih oblika nazirem još samo oblike i gdje interpretativna sloboda dodiruje neke elemente apstrakcije. Možemo govoriti o približavanju lirskoj apstrakciji, o deformiranoj figuraciji, o lirkom naturalizmu, a sve u svemu slijesno da bi izraz slobodne figuracije najbolje odgovarao. Ne deformirana, jer sloboda interpretacije ne mora nužno ići do deformiranja (u uobičajenom smislu riječi); izraz „lirske naturalizam“ izgleda dosta maglovit i čak protivrečan, iako nemam dovoljno s identifikacijom i izvjesnoj jedinstvenosti smjera. A granice su problematične. „Hotelska soba“ Gacheta na primjer može se jednako interpretirati kao lirska apstrakcija i kao deformirana figuracija. Težina golih zidova tako intenzivno pritiče u katu zbijeno, deformirano tijelo, da se njegov volumen skoro otopio; dezinTEGRIRAN JED DOMINANTNE PLOHE I ZAHVAĆEN U OPĆI OTAJ BEZLIČNOSTI. Masi (i interpretacijama) je polje slobodno. Amorina, ironična identičnost u stupove svjetla uklopjenih likova, „Plesnjaka“ Camila Hilairea nosi dojavno značenje: tematsko, kao izraz (literarni) umjetnikove ironije nad bezličnim zabavama bezličnih stvorenja, monotonijom, apsurdnom iščit većernjim odijelja, ujedno i čisto optičko, likovno, kao izvjesni rayonizam, kao doživljaj fenomena svjetlosnih mlažave, vizuelna impresija kontura, silueta, mlažave koji uravnavaju razlike detalja. Dakle i intelektualizam i čisto prirodni, realni fenomen. Htio sam s ova dva primjera pokazati

koliko je sloboda današnje umjetnosti napravila klasificiranju teškim, skoro nemogućim. I ta teškota, ta nemogućnost klasificiranja opet je dokaz slobode današnje umjetnosti. Sloboda je sigurno već nego u klasičnoj, hrvatskoj fazi kubizma kad je sva ka aluzija na figuraciju bila osudjena kao regres, kad je napredni slikar mogao biti samo apstraktan. A danas na pitanje da li su Gachet, Adam, A. Ch. Rousseau figurativci ili ne, mogu jedino odgovoriti da ne znam.

Nakon ove prelazne sfere možemo doći u dodir s platinom koju bih (vjeko napast generaliziranja) nazvao slobodnom figuracijom. Gradacije su i tu bezroboje. Mogli bismo govoriti o vrlo slobodnoj ili maio slobodnoj figuraciji, već prema tome koliko je temperament zanio umjetnika na korigiranje realnih oblika, a ako treba poceti sa temperamentalnim uzmumu Lelonga, Mayoja, Evena i Michela Roddea. Kod Mayoja i Evena oblici su sekundarni. Simbolička ideja identificiranja mladosti sa svijetom postavila ga je u prvi plan i, makedar izgledao čudno, čini mi se da tijela, kod prvog akta, kod drugog dijekat za stolom, postoji zapravo samo da istaknu vrijednost svjetla a ne obratno. Kod Lelonga svijetlo ima za cilj da ete-rizira tijela kupacica, koja su, iako izvedena u konturama, vrlo precizna i senzibilna. Ona su centralni interes platna; ostalo, draperija, atmosfera, svijetlo, služi kao komentari, kao stavljajući u vrijednost, iako toliko intenzivno da su volumeni potpuno modifirani. Slikarstvo Michela Roddea, ovde platno „Mladi i djevojka sami“, je dokaz koliko umjetnost može biti duboko, realno ljudska, iako daleko od realizma. Likovi su tretirani naizgled sumarno, samo skicirani, draperije je nabacena u ležernim potezima, a ipak iz tih jedva razlučivih likova izbjega drama samooče, odvojenosti, okoline što pritiče i opet živa, mlađenacka senzualnost.

Suprotno od smjera koji je započeo Cezanneovim volumenima a završio kubizmom, svi ovi slikari tendiraju otapanju kružnih oblika na račun cijeline. Slična tezija se očituje i u djelima Cathelinnea, Yvette Alde, Commeirea uz (prividno) veću vjernost realnosti. Jer, ta tijela i nemaju prave tezine, pravog mjesta u prostoru. U Catheliniovu „Djevojci pri toaleti“ prevladava impresija kontrasta crne kose i rančastog obdjeblja tijela. I ta kosa, ta koža postoje kao samostalni izvori radosti na platnu koje ih valjda i ne osjeća. Isto tako sumjam da tratinu na kojoj leže „Zaljubljenici“ Yvette Alde osjeća njihovu težinu. Frenetičnost dodira, naglašena usmjerenosć ritma kompozicije stvara kružni vrt unutrasnje motoričke snage koju ih izdiže reko bih u sferu izuzet od sile teze.

Potek kista kojim je Jean Commère slikao naizgled realistične forme svoje „Mlade žene u svjetlosti“ je mnogo više površinsko milovanje nego kleštanje u dubini prostora; oči su poluzatvorene, kisi klizi kao u polusnu zamame i odate su ljepota tijela i ljeputa svjetla pomalo pomješana u sličnom efektu.

S „Bljeskom“ André Bordeaux Le Peç ulazimo u svijet čvrstih volumena. Parafrazirat: kubizam se vraca prema figuraciji. Naglašenost ploha, izvjesno geometriziranje, osvjetljenost s više uglova asocijiraju na poliaspektnost — značajke ustaloma izazvane s vtim meni poznatim platnim umjetnicima — navode na misao da se njeno traženje usmjerava prema figuracijskoj ozivljenoj laganim reminiscencijama na klasični kubizam.

Brayerova djevojka „Saint-Germain-des-Prés“ je daleko od njegovog uobičajnog stila. Zbilja, i dokumenti može ponekad dobiti napomu umjetnosti. Bitan je napon umjetnika. Grafizam ostaje rob uskočne svog raspona. Dokaz: „Pjena“ Mauricea Verdiera i „Siromašni student“ Alberta Demana. Siromašno.

Preciznost crteža je ostala u

J 3 Philippe Noyer na nivoj dobre fotografije. Mnogo je dalje sličnim metodom otišao Jean-Pierre Alaux. Inventivnost i duboki smisao kompozicije „Čekanja“ stvaraju snažan dojam. Ipak je sigurno, sasvim sigurno da i

pored vremenskih uspjeha takvo slikarstvo nema budućnost. Zatvoreno je u već davno razbijani krug. Samo ne shvaćam da se talentirani umjetnici, kao J. P. Alaux mogu u njemu vrtjeti i ne vidjeti (ili ne htjeti vidjeti) niz napuklina.

I na kraju o „klasicizmu“. Okljejavem tu smjesiti „Proljeće života“ Augusta Durela. Potezki kista i suviše vibriraju. Ali točno klasična (ili bolje klasička) simbolika kompozicije... Za Fujitomo „Krštenje cvijeća“ nema sumnje. Boticelli, Jasno, nekoliko stoljeća u zakašnjenju. Tri gracie, jedna gola, druga izgleda u baletnom triku, treća u nekoj vrsti bujne tunike. Izvedene vrlo „realistički“. Gore andejcici što prosipaju cvijeće. Sva je to naslikano vrlo lijepo, vrlo točno. Da se Fujita htio samo zabaviti pastirom na stare majstore, kao Prokofjev u „Klasičnoj simfoniji“, rado bih mu oprostio. Ako namjerava svoje slikarstvo usmjeriti u pravcu koji u našem vremenu predstavlja absurd, ne vidim olakšinu okolnosti. Isto vrijedi za „Proljeće života“ Pierra Inoa, iako su njegovi uzori izgleda nešto recentniji. Steta nedovoljno slikarskog umijeća. Ali kada vidim na platnu lice koje izgleda reproducirano iz „Botanike“ za više razrede... užasno!

Mjesto

Dok u Muzeju dekorativne umjetnosti izložba „Antagonizam“ suprotstavlja nekoliko ekstremnih pravaca, Slikari-svjedoci su pokazali sklonost za tendencije simbola apstrakcije i figuracije, uz izvjesnu prevagu posljednje. Možda je zanimljivo spomenuti da istovremeno u „Antagonizmu“ Piero Graziani, Marcelle Lubachansky, Manuel Duque, Frederik Benzath dovode otapanje oblike do krajnjih granica. Njihova umjetnost ima aspekt primordinalnosti, vremena kad oblici još nisu postojali. Sve je u bojama koje se nečujno ulijevaju jedna u drugu. Carolija kolorističkih varijacija, njihova gibanja i preljevanje stvari neizrečivu omamu, mir uklapanja u potek. To je istraživanje jedne nove ali ipak ograničene domene (jer varijacije, makar bezbrojne, ipak su samo varijacije). Zato je dobro da se Slikari svjedoci upišu u borbu s ovim našim svijetom. Makar mu neki i podlegnu. Imamo garantiju da umjetnost neće izgubiti svoj ljudski smisao.

*Mladi traje dok se zna reći
INE.
Prvi Da, prva bora.*

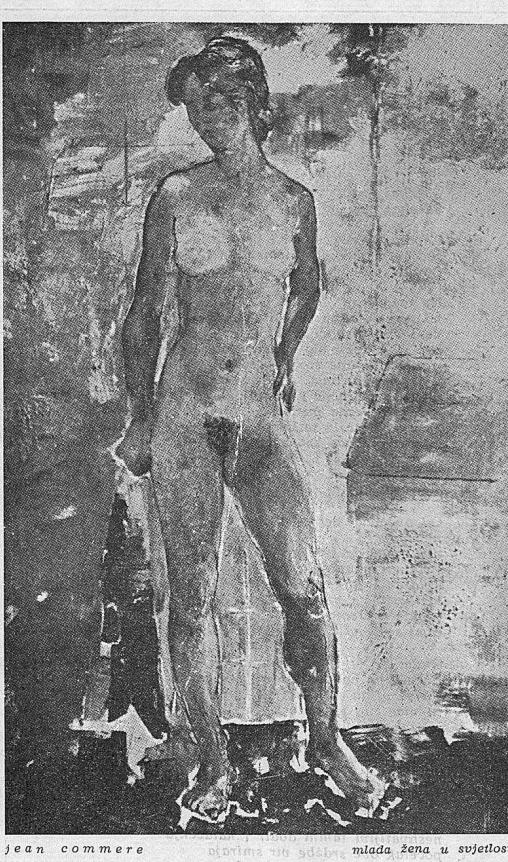
(Avec plaisir) (Henri Jeanson)

Postoji raskorak mladosti i društva.

Postoji razumijevanje, „sukriveno“ mladosti i umjetnosti.

Raskorak stvara postignuta individualna sloboda mladosti suprotstavljenja društvenim rudi-mentima. Zakone stvaraju starce (ne po godinama, već duhom). Odatile čitav niz apsurdnih za-brana za one ispod 21 godine, da one ispod 18 godina... Claude Charbol je jednom duhovito primjetio da će konačno biti zabranjeno imati spos osamnaest godina. Stanje je više manje jednako na svim medijanima. Hulligan, Crni bluzoni, Teddy-boy, Moskva, Varšava, Pariz ili New York pokazuju reakciju mladosti na postupke mehaničkog vremena. Individualnost pravi novu revoluciju. To je borba za svoj vlastiti integritet, ugrožen od silovanja ideja izradjenih „u konfekciji“... Nekultura kao oblik sumnje prema znanju, amoralnost kao oblik sumnje prema vrijednostima koju je društvo uljivo bojama vrnila. (Gerard Morgue).

Razumijevanje, sukrivstvo, zato jer umjetnik u traženju ljepote dodiruje mladost kao objekt, jer je u borbi za očuvanje integrnosti vlastite osobe, svojih ljepota i svojih radosti, susreće kazušnicu, kao ratnog druga. Umjetnik, bez obzira na dobar ostaje mlad, ostaje sklon istoj, neodgovornosti, istom traženju intenziteta, ritma i boje života. Odatile i činjenica da se većina Slikara-svjedoca pokazala mladim, da je osjetila i izazila mladost načeg vremena. Priznaje umjetnika svom ratnom drugu. Umjetnik, bez obzira na dobar ostaje mlad, ostaje sklon istoj, neodgovornosti, istom traženju intenziteta, ritma i boje života. Odatile i činjenica da se većina Slikara-svjedoca pokazala mladim, da je osjetila i izazila mladost načeg vremena. Priznaje umjetnika svom ratnom drugu.

JOVAN PAVLOVSKI

kiša I

Dolazi kiša nad najobičniju travu. Otvara se voda sveta i duboko u njih pljući
moj vrućak. Presečen sam na polu od ovog leta i osećam kako mi se kosa ljušti
od vrućine. Po meni velika trava raste i blago sanjanje od lane. Menjam mesto zbog ljudi, ali po nogama mi tople kraste
iztrazuju. Sa vode se diže mesečina lenja i vis. Meka kiša me natapa do gole kože i vrti se oko mene kao svjetlost plava i mlađa. Kada bih se ponovio, da se to može ponovio bih se u krugovima, pa zato ostavljam da i dalje tako pada.

kiša II

Udara mi u glavu to meko padanje kao da zakopana koža miriše u snu. Trave se u zglavcima šire i vazišu se tegli u meni kao žila. Zeleno zvono brzai u udara kroz sva moja bila.

Prva kap se svija nadole i ostaje tvrdna nad glavama našim. Postajemo crni od tog pada koji zvoni i vidimo: pomeraju se ka nama mala brda i kraj zemlja u njima se uzdiže i roni.

I budi tada me preseća nešto mlako i topla preko krištiju. I zatim mi se oduzima govor, i nogu, i leva ruka, i tako ostajem zvunjen u ovoj plaveti.

I ničeg drugog nema čega bih mogao da se setim.

voda

Daleko u travi udara moje bilo. Meko se upličem u žute nitи ovih trava snenih i zvanično razgovor zvunjen. Otkucava u meni malo sanjanje žitno. Na dnu moje vene zravi u kojoj neželjeno sebe spaku tražim. I sumrak trsaka gore oko moje glave zapaljene u kojoj se ruše nekoliko lanjskih laži.

Ova voda se otvori predamnom do bele kože pod njom i ne mogadob da kaiem ništa više. Još tise svuće me zatim u sebe gde između tri zelena noža lunjuju ribe i treperi neko mlađo veće.

I opet: ništa više.

S makedonskog preveo

Vlada UROSEVIĆ

Jovan PAVLOVSKI spada u grupu najzapaženijih mlađih makedonskih pesnika. Rodjen je 1937. g. Studirao jugoslovensku književnost. Pisac i prozu.